

Ortaokul Öğrencilerine Temizlik ve Hijyen Bilincinin Kazandırılmasında Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi¹

Zeynal Boynukara², Merve Tekin³, Ahmet Selçuk⁴

Öz

Bu araştırmanın amacı ortaokul öğrencilerinin temizlik ve kişisel hijyen tutumlarını ortaya çıkarma, temizlik ve hijyen alışkanlıklarının kazandırılması sürecinde aile, sosyal yaşam alanı, okul faktörlerinin etkilerinin incelemektir. Araştırmanın evreni 2019-2020 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde öğretim gören ortaokul öğrencileri, örnekleme ise Bursa İli Osmangazi ilçesinde bir ortaokulda 5. 6. 7 ve 8. Sınıflar da öğrenim gören 500 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada betimsel araştırma yöntemi olan survey (tarama) yöntemi kullanılmıştır. Veriler, kişisel bilgi formu ve araştırmacı tarafından geliştirilen 45 soruluk 'kişisel temizlik ölçeği' ile toplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda gerekli düzeltmeler sonucunda ölçekteki ifade sayısı 34'e düşürülmüştür. Verilerin analizi için t –testi Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA) Bonferroni testleri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin aldıkları hijyen eğitiminin yetersiz olduğu bulunmuştur. Bu durumun nedenlerinin başında ise aile, okul ve çevrenin eğitiminin yetersiz olduğu kanaatine varılmıştır

Anahtar Kelimeler: Hijyen, temizlik, sosyal yaşam alanı.

Examination of Factors Effective in Raising Cleanliness and Hygiene Awareness to Secondary School Students

The aim of this research is to reveal the cleaning and personal hygiene attitudes of middle school students and to examine the effects of family, social living space and school factors in the process of gaining cleaning and hygiene habits. The population of the study consists of secondary school students studying in Bursa in the 2019-2020 academic year, and the sample consists of 500 students studying in 5th, 6th, 7th and 8th grades in a secondary school in Osmangazi district of Bursa. Survey method, which is a quantitative research method, was used in the study. The data were collected with a personal information form and a 45-question 'personal hygiene scale' developed by the researcher. As a result of the factor analysis, the number of statements in the scale was reduced to 34 as a result of the necessary corrections. For data analysis, t-test, one-way analysis of variance (ANOVA) and Bonferroni tests were used. According to the results obtained, it was found that the hygiene education the students received was insufficient. It has been concluded that the primary reason for this situation is the inadequate education of the family, school and environment

Anahtar Kelimeler: Hygiene, cleanliness, social life field.

Makale Geçmişi
Makale Türü
Önerilen Atf

Geliş: 08.05.2024
Araştırma Makalesi

Kabul: 27.05.2024

Yayın:30.06.2024

Boynukara, Z., Tekin M.,& Selçuk, A (2024). Ortaokul Öğrencilerine Temizlik ve Hijyen Bilincinin Kazandırılmasında Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi. *Uluslararası Eğitimde Mükemmellik Arayışı Dergisi* (UEMAD), 4 (1), 13-34.

¹Makale 2. Yazarın 1. Yazarın danışmanlığında yapılan Yüksek Lisan Tezinden üretilmiştir.

²Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0002-0440-6281, zeynalboynukara@yyu.edu.tr

³Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, ORCID ID: 0000-0001-9551-5899, merveyasintekin@hotmail.com

⁴Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ORCID ID: 0000-0002-1566-6089, aselcuk@yyu.edu.tr

Giriş

Ülkemizde ve Dünya’da olduğu gibi en büyük problemlerden birinin sağlık sorunları olduğu bilinmektedir. Bu sorunların kaynaklarında biri de olumsuz hijyen ve temizlik alışkanlıklarıdır. Bu alışkanlıkların kazandırılmasında aile, bireyin içinde yaşadığı sosyal yaşam ve okulun etkisi büyüktür.

Doğum sonrası başlayan bebeklik sürecinde sadece aile ile etkileşimde olan bireyler kişiliğinin temelini oluşturan bazı davranışları bu ortamda kazanmaktadır. İlk öğrenmeler küçük yaşlarda ebeveynlerini ve aile büyüklerini taklit ederler. Öğrenmenin başlangıcı sayılan bu süreçte yaşamlarını sağlıklı ve kaliteli bir şekilde sürdürebilmeleri ve sosyal çevreye uyum sağlayabilmeleri için kazanılması gereken çok değerli alışkanlıklar bulunmaktadır. Bunların başında temizlik ve hijyen alışkanlıkları gelmektedir. Tüm bunlar dikkate alındığında temizlik ve hijyen kriteri toplumların gelişmişlik düzeyini belirlemektedir. Bu konuda sınırlı sayıda çalışma yapıldığı belirlenmiştir(Fidan, 2012). Ailenin bu örtük ya da amaçlı eğitimi gerçekleştirirken bilinçli olması bireyin olumlu davranışlar kazanmasında büyük önem taşır.

Yeni birçok öğrenmenin gerçekleştiği ilkökul ve ortaokul döneminde öğrencilerin temizlik algılarının başlangıcını oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu alışkanlıkların kazandırılmasında sağlık eğitimi önem arz etmektedir. Hijyen, kişinin sağlığını koruması için yaptığı bütün temizlik uygulamaları olarak ta ifade edilebilir(Güler, 2008; Yılmaz ve Özkan, 2009).

Araştırmanın Amacı

Yapılan araştırma ile ortaokul öğrencilerinin temizlik ve kişisel hijyen alışkanlıklarının kazanımı sürecinde etkili olan aile, okul ve sosyal yaşam alanı faktörlerinin incelenmesi temel alınmıştır.

Problem Durumu

Ortaokul öğrencilerine hijyen ve kişisel temizlik bilincinin kazandırılması sürecinde sosyal yaşam alanı, okul ve aile faktörlerinin etkisi nedir?

Alt Problemler

- 1)Ortaokul öğrencilerinin temizlik ve hijyen tutumları nasıldır?
- 2)Sınıf kademelerinin temizlik ve hijyen tutumlarına etkisi istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
- 3)Cinsiyet değişkeninin temizlik ve hijyen tutumlarına etkisi istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
- 4)Anne-baba okuryazarlığı temizlik ve hijyen tutumlarına etkisi istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
- 5)Ailenin ekonomik durumunun temizlik ve hijyen tutumlarına etkisi istatistiksel olarak anlamlı mıdır?

Araştırmanın Önemi

Toplumların gelişmişlik düzeylerinin belirlenmesindeki en önemli kriterlerinden biri de temizlik ve hijyendir. Yapılan araştırmalarda, gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de hijyen algılarının düşük boyutta olduğu görülmektedir. Bahsedilen temizlik ve hijyen algısı küçük yaşlarda olumlu ya da olumsuz olarak kazandırılmaktadır.

Bireylere kazandırılan alışkanlıkların olumlu yönde oluşu ülkenin refahı ve gelişmişlik düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu denli önemli olan temizlik ve hijyen algısı ile ilgili yapılan çalışmaların özellikle yeni öğrenmelerin en hızlı olduğu ortaokul çağı çocukları üzerinde sınırlı sayıda olduğu görülmüştür.

Literatür Taraması

Hijyen Tutumunu Etkileyen Faktörler

Eğitim toplumun her alanında ve insanların buldukları farklı gruplar içinde de yer alır. Geniş anlamda eğitim, toplumdaki kültür düzeyinin artması sürecinin bir parçası olarak ifade edilir (Fidan, 2012).

Hijyen Algısı ve Aile İlişkisi

Kişiliğin temelini oluşturan davranışların çoğu aile ortamında kazanılır. Çocukluk döneminde anne-babalarını ve aile büyüklerini taklit yöntemiyle öğrenmeler gerçekleşir. Aile yaşamında da ailenin temel davranış kalıplarını ve değerlerini öğrenmektedirler. İnfomal eğitim süreci aile ortamında çok etkili olmaktadır (Fidan, 1977).

Anne ve Babanın eğitim konusundaki bilinçsizliği, Ebeveynlerin günlük yaşamdaki koşuşturmacaları nedeniyle çocuklarıyla yeterli derecede ilgilenememeleri okul basamağını daha da önemli hale getirmektedir.

Ailenin hijyen bilinci, alışkanlıkları ve sorumluluk sahibi tavrı çocuklarında oluşacak hijyen algısını doğrudan etkilemektedir. Dolayısıyla kazandırılacak olan davranışların öncelikle ailenin edinmesi ve rol model olması büyük önem arz etmektedir. Ailenin bu konudaki yetersizliği söz konusu olduğunda davranış kazandırmada okulların rolünü arttırmaktadır.

Hijyen Algısı ve Okul İlişkisi

Birçok yeni öğrenmenin gerçekleştiği ilkökul ve ortaokul döneminde öğrencilerin hijyen algılarının temelleri atılmaktadır. Olumlu sağlık ve hijyen alışkanlıkların kazandırılmasında sağlık eğitimi önem arz etmektedir.

Öğrencilerin toplu zaman geçirdikleri ve etkileşim içerisinde buldukları okullar, bulaşıcı hastalıkların çok çabuk yayıldığı yerlerin başında gelmektedir. İlk ve ortaokul dönemindeki çocukların koruyucu sağlık önlemleri hususunda yeterli bilgi sahibi olmadıkları ve hassas davranmadıkları dikkate alındığında, bu husustaki sorumluluğun sırasıyla öğretmenlere, okul idarelerine ve okul çalışanlarına görevler düştüğü aşikârdır (Başar, 2003).

Okul çevresinin güvenliği birincil öneme sahiptir. Okulun bulunduğu çevre, çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde aile çevresinden sonra en etkili ikincil önemli ortamdır (Akin ve ark, 2000).

Bu görevleri layığıyla yerine getirmek sağlıklı temizlik ve hijyen bilincine sahip bireyler yetiştirmekte birincil şarttır. Bu bilince sahip bireyler yetiştirmek ülke için nitelikli insan gücünü oluşturacak olan bireyler yetiştirmek anlamına gelmekte olup ülkenin kalkınmasında önemli katkı sağlayacaktır. Bahsi geçen alışkanlıkların edinilmesinde en etkili olan okul ve çevresini kapsamaktadır (Güler ve ark, 2001).

Olumlu hijyen bilincinin oluşması için öğrencilere yeterli fiziki alan, temiz ve uygun sınıf ortamı sağlanmalıdır. Aksi takdirde olumsuzluklar ortaya çıkabilmektedir ve bu da temizlik bilincinin oluşmasını olumsuz etkileyebilmektedir (Çabuk, 2006).

Okulda eğitiminin temel amacı; okul çağındaki çocukların sağlıklı gelişimlerini sağlamak ve bununla birlikte sosyal çevrede sağlıklı davranış sergilemesini mümkün kılmaktır (Pelen ve Günay, 2013).

Yöntem

Araştırma betimsel araştırma yöntemi olan Survey (tarama) yönteminden yararlanarak yapılmıştır. Kaptan (1998) Yaptığı çalışmada betimsel araştırma yönteminde” mevcut durum nedir, neredeyiz, ne yapmak istiyoruz?” gibi soruların cevaplanması gerektiğini belirtmiştir. Bu tür araştırmalarda incelemenin yapılacağı ortamda herhangi bir değişime gidilmeksizin araştırma tamamlanır. Betimsel bir yöntem olan survey (tarama) yöntemi, evren hakkında yapılan anket çalışmalarında çıkarımlar sağlamaya yarar (Çepni, 2010).

Evren ve Örneklem/Çalışma Grubu/Katılımcılar

Bu araştırmanın evrenini Bursa ili, örneklemini ise Osmangazi ilçesi sınırlarında yer alan bir ortaokulda 5. 6. 7 ve 8. Sınıflarda öğrenim gören 500 öğrenciyi kapsamaktadır.

Madde havuzunun Oluşturulması

Araştırma kapsamında geliştirilmesi hedeflenen Hijyene Yönelik Algı Ölçeği madde havuzunu oluşturmak amacıyla ilgili alanyazın ayrıntılı bir şekilde taranmıştır. İfadeler yazılırken ölçülecek olan temizlik ve hijyen tutumuna ilişkin duyuşsal, davranışsal, bilişsel yapılar, cümlelerin ifadeleri göz önünde bulundurulmuştur.

Uzman görüşleri ve kuramsal çerçeve göz önüne alınarak üç faktörden oluşan bir ölçek oluşturulmuştur. Bu amaçla ortaokul öğrencilerinin kişisel, aile ve sosyal-okul ortamlarındaki hijyen algılarına yönelik 5'li likert tipinde 45 madde yazılmıştır.

Uzman Görüşünün Alınması

Ortaokul öğrencilerinin Hijyene Yönelik algılarını belirlemek maksadıyla yazılan 45 maddenin, ilgili amaca uygunluğu, algılanabilirliği ve ilgili kapsamı içerip içermediğini belirlemek için üç alan uzmanı akademisyen ve de Ölçme ve Değerlendirme konusunda uzman görüşü alınmıştır.

Ön Deneme Uygulaması

Ölçekte taslak halinde yer alan 45 maddenin ortaokul öğrencilerinin seviyesine uygunluğu ve ölçeğin uygulanma sürecinin tespit edilebilmesi gayesiyle ön uygulama gerçekleştirilmiştir. Daha sonra asıl uygulamanın gerçekleştirileceği 20 kişilik gruba benzer özellikler taşıyan ölçeğin taslak formu uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda ölçeğin anlaşılabilir olduğu ve genel olarak cevaplanma süresinin 30-35 dakika arasında değiştiği belirlenmiştir.

Uygulama

Deneme uygulaması ile Açıklayıcı Faktör Analizi yapılarak ve uzman görüşleri doğrultusunda üç boyutlu ve 34 maddeden oluşturulan ölçeğin son şekli, esas uygulama kapsamında ilk örnekleme benzer özellikler taşıyan farklı bir örnekleme tekrar uygulanmıştır. Bu amaçla ölçek farklı cinsiyet ve sınıfta yer alan toplam 500 öğrenciye uygulanmıştır. Bu grubun genel özelliklerine ait betimsel bulgular Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Esas Uygulama Çalışma Gurubunun Betimsel Özelliklerine Ait Frekans Ve Yüzde Dağılımları

Değişken	Grup	f	%
Cinsiyet	Kız	248	49,6
	Erkek	252	50,4
Sınıf	Beşinci Sınıf	125	25,0
	Altıncı Sınıf	125	25,0
	Yedinci Sınıf	125	25,0
	Sekizinci Sınıf	125	25,0
Yaş	11-12 yaş	172	34,4
	12-13 yaş	253	50,6
	14-15 yaş	75	15,0

Kardeş Sayısı	Tek kardeş	29	5,8
	2-3 kardeş	344	68,8
	4-5 kardeş	105	21,0
	6 ve üzeri kardeş	22	4,4
	Eğitim görmemiş	43	8,6
Anne Öğrenim Düzeyi	İlkokul	215	43,0
	Ortaokul	158	31,6
	Lise	68	13,6
	Üniversite	16	3,2
	Eğitim görmemiş	26	5,2
Baba Öğrenim Düzeyi	İlkokul	145	29,0
	Ortaokul	163	32,6
	Lise	142	28,4
	Üniversite	24	4,8
	Toplam		500

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırma grubunda yer alan ortaokul öğrencilerinin %49,6’sı kız iken %50,4’ü erkektir. Bu öğrencilerin %25’i beşinci sınıfta okumakta iken, %25’i altıncı sınıf, %25 yedinci sınıf ve %25’i de sekizinci sınıfta okumaktadır.

Yaş düzeyleri dikkate alındığında, %34,4’ü 10-11 yaşta iken, %50,6’sı 12-13 yaş ve %15’i ise 14-15 yaş aralığındadır. Bu öğrencilerin %5,8’inin tek kardeşi varken, %68,8’inin 2-3 kardeşi, %21’inin 4-5 kardeşi ve %4,4’ünün de 6 ve üzerinde kardeşi vardır. Anne öğrenim düzeyleri dikkate alındığında bu öğrencilerin %8,6’sının annesi herhangi bir eğitim görmemiş iken, %43’ü ilkökul, %31,6’sı ortaokul, %13,6’sı lise ve %3,2’si de üniversite mezunudur. Baba öğrenim düzeyleri dikkate alındığında bu öğrencilerin %5,2’sinin babası herhangi bir eğitim görmemiş iken, %29’u ilkökul, %32,6’sı ortaokul, %28,4’ü lise ve %4,8’i de üniversite mezunudur.

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, 45 maddeden oluşan ölçeğin taslak hali 456 öğrenciye uygulanmıştır. Ölçeğin faktör yapısını tespit etmek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) gerçekleştirilmiştir. Verinin faktör analizinin uygunluğunu belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) ve Barlett küresellik testi kullanılmıştır. KMO değerinin 0,50 ve üstünde olması verinin faktör analizinin yapılabilmesi için uygun olduğunu göstermektedir. Ayrıca Barlett Küresellik Testi’nin anlamlı olması veri matrisinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Küresellik testinin anlamlı olması çok değişkenli normalliği de işaret etmektedir (Büyüköztürk, 2012).

Deneme uygulamasıyla elde edilen faktör yapısı esas uygulama kapsamında 500 kişilik farklı bir örnekleme tekrar uygulanarak ölçeğin model veri uyumu incelenmiştir. Bu amaçla 34 maddeden oluşan ölçeğin üç faktörlü yapı analizi ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır. DFA analizinde, modelin veriye uyum sağlayıp sağlamadığının belirlenebilmesi amacıyla bazı uyum indeksleri kullanılmıştır. Bu amaçla Ki-kare/serbestlik derecesi(2/sd), yaklaşık hataların kare kökü karşılaştırmalı uyum indeksi ve normlaştırılmış uyum indeksi 5’ten küçük çıkması, RMSEA ve SRMR

değerinin 0,08'den düşük, CFI, NFI ve NNFI değerlerinin ise 0,9'dan yüksek çıkması modelin veriye uyumlu olduğunu göstermektedir (Hu ve Bentler,1999; Tabachnick ve Fidell, 2001). DFA yapılırken LISREL 8.80 programı kullanılmıştır. Bulguların ölçme sonuçlarının güvenilirliğini belirlemek amacıyla, Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı hesaplanmıştır. Araştırmanın bir diğer alt amacı kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının belirlenmesi ve öğrencilerin farklı demografik özelliklerine göre karşılaştırılması amacı ile farklı analizler yapılmıştır. Bu amaçla araştırmada kullanılan her bir bağımsız değişkenin ölçekten alınan toplam puana ilişkin puan dağılımlarının çarpık değerleri incelenmiştir. Bu değerlerin +2 ile -2 aralığında değişmesi genel olarak dağılımın normal olduğu şeklinde yorumlanmıştır (Hair vd, 2010). Dağılımların normalliği varsayımı sağladığı için kategori sayısı iki olan bağımsız değişkenler için parametrik testlerden, Bağımsız Örneklem t-testi kullanılmışken, bağımsız değişkendirde kategori sayısı ikiden fazla olan değişkenler için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Kategori sayısı ikiden fazla olan değişkenlerde istatistiksel olarak anlamlı farklılık elde edilmiş ise çoklu karşılaştırma amacı ile Bonferroni testi kullanılmıştır. Araştırmada yapılan istatistiksel testlerden elde edilen sonuçların yorumlanmasında ölçüt olarak 0.05 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

Yapılan analizler de ölçeğin maddelerinin ağırlıklarını yorumlarken Tablo 2'de belirtilen aralıklar dikkate alınmıştır.

Tablo 2.

Kişisel Hijyen Tutum Ölçeği Madde Ağırlıkları

Verilen Ağırlık	Seçenek	Sınırı
1	Kesinlikle Katılmıyorum	1.00-1.79
2	Katılmıyorum	1.80-2.59
3	Kararsızım	2.60-3.39
4	Kısmen Katılıyorum	3.40-4.19
5	Katılıyorum	4.20-5.00

Tablo 2 'de görüldüğü üzere ölçeğin madde ağırlıkları; ortalama değeri 1.00-1.79 arasında ise 'kesinlikle katılmıyorum', ortalama değeri 1.80-2.59 arasında ise 'katılmıyorum', ortalama değeri 2.60-3.39 aralığında ise 'kararsızım', ortalama değeri 3.40-4.19 aralığında ise 'kısmen katılıyorum', ortalama değeri 4.20-5.00 aralığında ise 'katılıyorum' olarak belirlenmiştir.

Bulgular

1. Açımlayıcı Faktör Analizine (AFA) Ait Bulgular

45 maddeden oluşan ölçek deneme uygulamasında 456 ortaokul öğrencisine uygulanmıştır. Daha sonra bulguların yapı geçerliğini kanıtlamak ve faktör sayısını belirlemek maksadı ile Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) yapılmıştır.

Bu amaçla verilerin faktör analizinin uygunluğunu belirlenmek için Kaiser-Meyer Olkin ve Barlett Sphericity (küresellik) testi sonuçları raporlanmıştır. Bu bulgular Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3.
KMO ve Barlett Testine Ait Bulgular

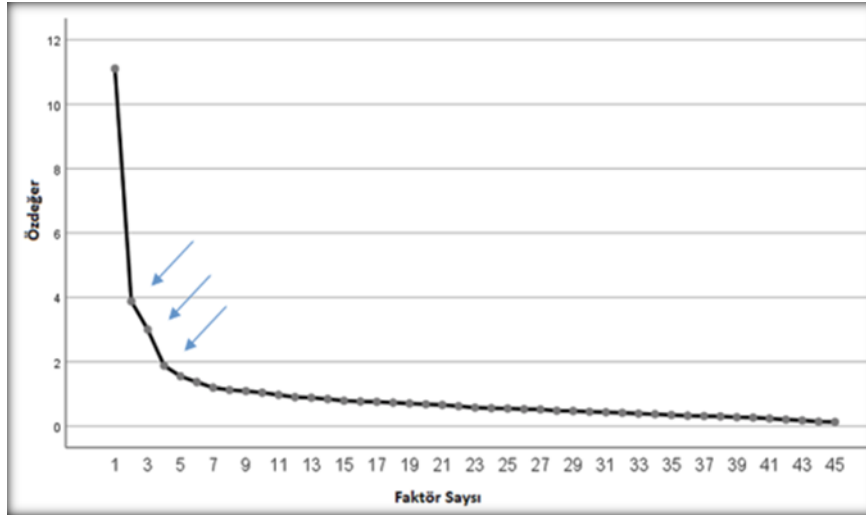
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0,90
Barlett Testi	χ^2	9381,09
	sd	990
	p	0,000

Tablo 3’de görüldüğü gibi, KMO değeri 0,90 ve Barlett Testi’nin de 0,05 düzeyinde anlamlıdır ($\chi^2=9381,09$; $p < 0,05$). Elde edilen KMO değeri, verinin faktör yapısının ortaya çıkarılması için uygun olduğunu göstermektedir.

Elde edilen KMO değerinin 0,05’den büyük olması ve Barlett küresellik testinin anlamlı çıkması bulguların faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Bunun yanında ölçekte yer alan maddelerin ilişkili olduğu da görülmektedir.

Faktör sayısını tespit etmek için faktör öz değerleri belirlenmiştir. Bu değerlere göre yamaç birikinti (Scree Plot) grafiği oluşturulmuştur. Analizleri yapmak için faktör sayısında herhangi bir sınırlamaya gidilmemiştir. Ortaya çıkan sonuçlara göre, öz değeri 1’in üstünde olan 10 faktör elde edilmiştir. Yamaç birikinti grafiği incelendiğinde üç faktörlü yapıdan sonra faktör öz değerlerinin genel olarak değişmediği görülmüştür. Faktör öz değerlerine göre oluşturulan yamaç birikinti grafiği aşağıda verilmiştir.

Şekil 1.
Faktör Öz Değerlerine İlişkin Yamaç Birikinti Grafiği (Scree Plot)

Şekil 1’de görüldüğü üzere öz değerlerde üç keskin kırılma görülmektedir. Bu da genel olarak öz değerlerin üç faktörlü yapıdan sonra fazla değişmediğini göstermektedir. Uzman görüşü ve yamaç birikinti grafiği birlikte incelendiğinde ölçeğin üç faktörlü olduğu belirlenmiştir. Bu aşamadan sonra ölçeğin faktör sayısı üçe sabitlenerek faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Döndürme yöntemini belirlemek için Varimax metodu kullanılmıştır. Döndürme gerçekleştirildikten sonra faktör yükü 0,30’un altındaki maddeler teker teker çıkarılarak faktör analizi tekrarlanmıştır.

Buna ek olarak farklı faktörlerde yük alıp binişiklik gösteren maddeler de ölçekten çıkarılmıştır. Toplamda 11 madde (K12, K13, A1, A2, A8, A9, A10, SO3, SO4, SO6, SO8) ölçekten çıkarılmıştır

Yapılan analizler sonucunda ölçeğin nihai halinde 34 madde kalmıştır. Ölçeğe ait faktör yük değerleri, öz değerler ve açıklanan varyans oranları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 4.
Üç Faktörlü Yapıya Ait Döndürülmüş Faktör Yük Değerleri

	Maddeler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	
Kişis	K1. Tuvaletten çıkınca ellerimi yıkarım.	0,69			
	K2. Meyveleri yıkamadan yemem.	0,70			
	K3. Yemek yemeden önce ellerimi yıkarım.	0,68			
	K4. Yemek yedikten sonra ellerimi yıkarım.	0,68			
	K5. Ellerimi yıkarken tırnaklarımı da temizlerim.	0,57			
	K6. Her sabah yüzümü yıkarım.	0,69			
	K7. Haftada en az 2 kez banyo yaparım.	0,65			
	K8. Her akşam ayaklarımı yıkarım.	0,54			
	K9. Her gün 3 kez dişlerimi fırçalarım.	0,50			
	K10. Her gün çoraplarımı değiştiririm.	0,70			
	K11. Her gün saçlarımı yıkarım.	0,33			
	K14. Tırnaklarımı her hafta keserim.	0,64			
	K15. Ellerimi yıkadıktan sonra havlu ile kurularım.	0,73			
	K16. Ellerimi yıkarken sabun kullanırım.	0,83			
	K17. Tuvaleti kullandıktan sonra sifonu çekerim.	0,77			
	Aile	A3. Aile büyüklerim banyo yapmam için beni uyarır.			0,85
		A4. Aile büyüklerim ellerimi yıkamam için beni uyarır.			0,90
A5. Aile büyüklerim tırnaklarımı kesmem için beni uyarır.				0,88	
A6. Aile büyüklerim dişlerimi fırçalamam için beni uyarır.				0,86	
A7. Aile büyüklerim vücut temizliğiyle ilgili bilgi verir.				0,37	
Sosya	SO1. Okulda yere çöp atmam.		0,40		
	SO2. Okul koridorlarının düzenli olarak temizlendiğini görürüm.		0,43		
	SO5. Her gün derse başlamadan sıramı silerim.		0,61		
	SO7. Okulda temizlik ile ilgili eğitim aldım.		0,58		
	SO9. Okul bittikten sonra sıramı temizlerim.		0,71		
	SO10. Yaşadığım semtte sokakların düzenli olarak temizlendiğini gözlemlerim.		0,60		

SO11	Yaşadığım semtte herkes çevrenin kirlenmemesi için özenli gösterdiğini görürüm.	0,63		
SO12	Yaşadığım semtte çöplerin düzenli olarak toplandığını gözlemlerim.	0,53		
SO13	Komşularımız evlerinin ve apartmanlarının temizliğine özen gösterdiğini gözlemlerim.	0,41		
SO14	Yaşadığım semtte temizlik ile ilgili afiş ve broşürlere rastlarım.	0,49		
SO15	Yaşadığım semtte insanlar yere tükürdüğünde onları uyarırım.	0,61		
SO16	Evdeki atıkları geri dönüşüm için ayırırım.	0,56		
SO17	Evimizin yakınındaki oyun parkının temiz tutarım.	0,52		
SO18	Evimin önünde çöp görürsem benim olmasa da temizlerim.	0,53		
Öz değer:		7,34	5,20	3,37
Açıklanan Varyans:		21,60	15,30	9,92
Açıklanan Toplam Varyans:		46,83		

Tablo 4'te görüldüğü üzere ilk faktöre ait öz değer 7,34 tür. Bu da varyansın yaklaşık olarak %21,60'ını göstermektedir. Bir sonraki öz değer ise 5,20 ve varyansın %15,30'unu oluşturmaktadır. Üçün faktöre ait öz değer 3,37 ve varyansın %9,92'sini açıklamaktadır. Üç faktörlü yapının toplam açıkladıkları varyans oranı %47'dir.

İlk faktöre ait yük değerleri 0,33 ile 0,83 arasında değişmekte, Sonraki faktöre ait yükü değerleri 0,40 ile 0,71 arasında ve üçüncü faktöre ait faktör yükü değerleri ise 0,37 ile 0,90 arasında değişmektedir.

Büyüköztürk (2012), ölçek geliştirme ile ilgili yaptığı çalışmalarında faktör yük değerlerinin minimum 0,30 olması gerektiğini ve genel olarak 0,40 ve üzeri faktör yükü değerlerinin iyi bir madde seçim ölçütü olduğunu belirtmiştir.

Araştırma kapsamında uzman görüşleri ve ilgili alan yazın doğrultusunda ilk faktör kişisel temizlik, ikinci faktör aile ve üçüncü faktör ise sosyal yaşama yönelik temizlik algısı olarak isimlendirilmiştir.

2. Doğrulayıcı Faktör Analizine (DFA) Ait Bulgular

Araştırma kapsamında yapılan AFA sonucuna göre üç faktörlü olarak elde edilen ve son halinde 34 maddeden oluşan ölçek deneme uygulamasının uygulandığı örnekleme benzer özellikler taşıyan farklı bir örnekleme (N=500) tekrardan uygulanmıştır.

Yeni örnekleme kurulan üç faktörlü modelin veriye uyumunu değerlendirmek amacıyla RMSEA, SRMR, χ^2 (ki-kare), χ^2 / sd (ki-kare / Serbestlik derecesi), CFI, NFI ve NNFI değerleri yorumlanmıştır. Model veri uyumuna ilişkin elde edilen bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5.
Üç Faktörlü Hijyen Algısı Ölçeğine Ait Uyum İstatistikleri

χ^2 (sd)	χ^2 / sd	RMSEA	SRMR	CFI	NFI	NNFI
1566 (520)*	3,01	0,06	0,08	0,91	0,90	0,91

*p <0,05

Tablo 5’de görüldüğü üzere, RMSEA değeri 0,06 ve SRMR değeri de 0,08 olarak elde edilmiştir. CFI değeri 0,91, NFI=0,90, NNFI=0,91 ve χ^2 / sd ise 3,01 olarak elde edilmiştir. Ki-kare değeri örneklem büyüklüğünden etkilendiği için DFA analizlerinde genellikle, χ^2 / sd dikkate alınmaktadır. “ χ^2 / sd ” oranının 5’ten küçük çıkması, RMSEA ve SRMR değerinin 0,08’den düşük, buna karşılık CFI, NFI ve NNFI değerinin ise 0,90’dan yüksek çıkması modelin veriye uyumlu olduğunu göstermektedir (Hu ve Bentler, 1999; Tabachnick ve Fidel, 2001).

DFA analizi sonuçları, Üç faktörden oluşan Hijyen tutum Ölçeğinin esas uygulaması sonucunda elde edilen ölçme sonuçlarının ile kurulan model ile iyi düzeyde uyum sağladığını göstermektedir. Hijyen tutum ölçeğinden elde edilen sonuçlarının yapı geçerliliği için belirlenen kanıtlarla birlikte ölçme sonuçlarının güvenilirliğinin tespitinde Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve bulgular Tablo 6’de verilmiştir.

Tablo 6.

Ölçeklerden Elde Edilen Puanların Güvenirliğine İlişkin Cronbach Alpha (A) Sonuçları

Ölçek	Alt Ölçekler	Madde sayısı	Cronbach Alpha (α)
Hijyen Algısı Ölçeği	Kişisel Hijyen Algısı	15	0,88
	Aile Hijyen Algısı	5	0,85
	Sosyal Yaşam Hijyen Algısı	14	0,78
	Genel Hijyen Algısı	34	0,85

Tablo 6’da ölçek ve alt ölçeklerden elde edilen ölçme sonuçlarının Cronbach Alpha (α) güvenilirlik katsayısı değerlerinin 0,78 ile 0,88 arasında değiştiği görülmektedir. Bu da ölçme sonuçlarının yüksek düzeyde güvenilir olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde ve yapılan analizlerde, tüm bulgular beraber ele alındığında Hijyen Algısı ölçeğinden elde edilen ölçme sonuçlarının güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir. 5’li likert olarak puanlanan ve 34 maddeden oluşan ölçeğin son halinde ortaokul öğrencilerin alabilecekleri en düşük puan 34 iken en yüksek puan 170’dir.

3. Hijyen Tutum Ölçeğine Ait Bulgular

Bu çalışmada katılımcılara uygulanan ve Hijyen tutum ölçeğinden elde edilen ölçme sonuçlarına ait veriler Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Katılımcıların Hijyen Tutum Ölçeği İfadelerinin İstatistikleri

	Maddeler	$\bar{X}$	Ss
Kişisel	K1. Tuvaletten çıkınca ellerimi yıkarım.	4,78	0,66
	K2. Meyveleri yıkamadan yemem.	4,64	0,76
	K3. Yemek yemeden önce ellerimi yıkarım.	4,59	0,75
	K4. Yemek yedikten sonra ellerimi yıkarım.	4,51	0,86
	K5. Ellerimi yıkarken tırnaklarımı da temizlerim.	4,12	1,03
	K6. Her sabah yüzümü yıkarım.	4,45	0,86
	K7. Haftada en az 2 kez banyo yaparım.	4,29	0,98
	K8. Her akşam ayaklarımı yıkarım.	3,93	1,11
	K9. Her gün 3 kez dişlerimi fırçalarım.	3,81	1,08

	K10.	Her gün çoraplarımı değiştiririm.	4,26	1,05
	K11.	Her gün saçlarımı yıkarım.	3,75	1,11
	K12.	Tırnaklarımı her hafta keserim.	4,17	1,09
	K13.	Ellerimi yıkadıktan sonra havlu ile kurularım.	4,48	0,86
	K14.	Ellerimi yıkarken sabun kullanırım.	4,53	0,84
	K15.	Tuvaleti kullandıktan sonra sifonu çekerim.	4,49	0,92
	Kişisel Hijyen Algısı Genel Düzeyi		4,32	0,93
Aile	A1.	Aile büyüklerim banyo yapmam için beni uyarır.	3,68	1,48
	A2.	Aile büyüklerim ellerimi yıkamam için beni uyarır.	3,64	1,49
	A3.	Aile büyüklerim tırnaklarımı kesmem için beni uyarır.	3,62	1,44
	A4.	Aile büyüklerim dişlerimi fırçalamam için beni uyarır.	3,63	1,42
	A5.	Aile büyüklerim vücut temizliğiyle ilgili bilgi verir.	4,16	1,12
		Aile Hijyen Algısı Genel Düzeyi		3,75
Sosyal-Okul	SO1.	Okulda yere çöp atmam.	4,18	1,13
	SO2.	Okul koridorlarının düzenli olarak temizlendiğini görürüm.	3,77	1,17
	SO3.	Her gün derse başlamadan sıramı silerim.	3,38	1,23
	SO4.	Okulda temizlik ile ilgili eğitim aldım.	3,22	1,41
	SO5.	Okul bittikten sonra sıramı temizlerim.	3,67	1,45
	SO6.	Yaşadığım semtte sokakların düzenli olarak temizlendiğini gözlemlerim.	3,37	1,37
	SO7.	Yaşadığım semtte herkes çevrenin kirlenmemesi için özenli gösterdiğini görürüm.	2,98	1,30
	SO8.	Yaşadığım semtte çöplerin düzenli olarak toplandığını gözlemlerim.	3,66	1,29
	SO9.	Komşularımız evlerinin ve apartmanlarının temizliğine özen gösterdiğini gözlemlerim.	3,34	1,09
	SO10.	Yaşadığım semtte temizlik ile ilgili afiş ve broşürlere rastlarım.	2,79	1,35
	SO11.	Yaşadığım semtte insanlar yere tükürdüğünde onları uyarırım.	3,20	1,32
	SO12.	Evdeki atıkları geri dönüşüm için ayırırım.	3,50	1,30
	SO13.	Evimizin yakınındaki oyun parkının temiz tutarım.	3,60	1,34
	SO14.	Evimin önünde çöp görürsem benim olmasa da temizlerim.	3,64	1,33
	Sosyal-Okul Hijyen Algısı Genel Düzeyi		3,45	1,29
	Hijyen Algısı Ölçeği Genel Düzeyi		3,88	1,20

4. Hijyen Tutum Ölçeğinin Geneli ve Alt Faktörlerden Alınan Puanlara Ait Betimsel Bulgular

Katılımcılara uygulanan Hijyen tutum ölçeğinden elde edilen ölçme sonuçlarına ait betimsel istatistiksel veriler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8.

Katılımcıların Hijyen Tutum Ölçeği Ve Alt Faktörlerinden Aldıkları Puanlara Ait Betimsel İstatistikler

Faktörler	N	Min.	Mak.	$\bar{X}$	S _x
Kişisel Hijyen Tutumu	500	19,00	75,00	64,78 (4,32)	8,61
Aile Hijyen Tutumu	500	5,00	25,00	18,73 (3,75)	5,52
Sosyal Yaşam Hijyen tutum	500	15,00	67,00	48,30 (3,45)	8,75
Hijyen Tutum (Toplam)	500	59,00	167,00	131,83 (3,88)	15,97

Tablo 8’de görüldüğü gibi, araştırma dahilindeki ortaokul öğrencilerinin ölçeğin genelinden aldıkları puan en az 59 iken en fazla 167 ve ortalama puan $\bar{X}$ = 131,83 (3,88) dür. Bu sonuçlar ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutumlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin alt boyutları dikkate alındığında, öğrenciler en yüksek ortalama puanı *kişisel hijyen* ($\bar{X}_{kişisel}$ = 64,78 (4,32)) alt boyutunda almışken, en düşük ortalama puanın *sosyal yaşam* ($\bar{X}_{sosyal}$ = 48,30 (3,45)) alt boyutunda olduğu görülmektedir.

Elde edilen bulgular ortaokul öğrencilerinin genel olarak hijyen tutum düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

5. Hijyen Tutumunun Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının cinsiyetlerine göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmış ve elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9.

Katılımcıların Hijyen Tutumlarının Cinsiyetlerine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bağımsız Örneklem (Independent-Sample) T-Testi Sonuçları

Ölçek	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	t	df	p
Kişisel Hijyen Tutumu	Kız	248	65,96	3,06	498	0,002*
	Erkek	252	63,62			
Aile Hijyen Tutumu	Kız	248	18,51	-0,90	498	0,365
	Erkek	252	18,96			
Sosyal Yaşam Hijyen Tutumu	Kız	248	49,91	4,15	498	0,000*
	Erkek	252	46,72			
Hijyen Tutumu (Toplam)	Kız	248	134,39	3,60	498	0,000*
	Erkek	252	129,30			

*p<0,05

Tablo 9’da görüldüğü üzere, ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır (t_{498} = 3,60; p < 0,05). Elde edilen bulgulara göre kız ($\bar{X}$ = 134,39) öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri erkek ($\bar{X}$ = 129,30) öğrencilere göre daha yüksektir.

Benzer şekilde ortaokul öğrencilerinin kişisel hijyen tutum düzeyleri (t_{498} = 3,06; p < 0,05) ve sosyal yaşam hijyen tutum düzeyleri (t_{498} = 4,15; p < 0,05) olarak hesaplanmıştır.

Yapılan analiz sonucunda bu alt boyutlarda cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Kişisel hijyen tutum düzeyleri alt boyutu incelendiğinde kız öğrencilerin hijyen tutum düzeyleri erkeklere göre daha yüksek olarak elde edilmiştir.

Ölçeğin aile hijyen tutumu alt boyutunda ise cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($t_{498}=-0,90$; $p>0,05$).

6. Hijyen Tutumunun Yaşa Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının yaşlarına göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10.

Katılımcıların Hijyen Tutum Düzeylerinin Yaşlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Testi Sonuçları

Faktörler	Yaş	N	$\bar{X}$	sd	F	p	Fark
Kişisel Hijyen Tutumu	10-11 yaş	172	63,77				
	12-13 yaş	253	65,45	2-497	1,95	0,143	---
	14-15 yaş	75	64,84				
Aile Hijyen Tutumu	10-11 yaş	172	19,00				
	12-13 yaş	253	18,90	2-497	1,98	0,138	---
	14-15 yaş	75	17,57				
Sosyal Yaşam Tutumu	10-11 yaş	172	50,63				1>2
	12-13 yaş	253	47,72	2-497	12,84	0,000*	1>3
	14-15 yaş	75	44,93				2>3
Hijyen Tutumu (Toplam)	10-11 yaş	172	133,42				
	12-13 yaş	253	132,08	2-497	3,88	0,021*	1>3
	14-15 yaş	75	127,34				2>3

* $p < 0,05$; Kriterler: 1: 10-11 yaş; 2: 12-13 yaş; 3: 14-15 yaş

Tablo 10'da görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(2-497)} = 3,88$; $p < 0,05$) ve sosyal yaşam hijyen tutum düzeyleri ($F_{(2-497)} = 3,88$; $p < 0,05$) cinsiyetlerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Farkın kaynağını belirlemek amacıyla gruplar arasında çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre genel olarak yaş arttıkça ortaokul öğrencilerinin hijyen tutum düzeyleri de düşmektedir. Yapılan karşılaştırmalara göre özellikle 10-11 yaşındaki öğrencilerin hijyen tutum düzeyleri 12-13 yaş ve 14-15 yaş aralığındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Ölçeğin diğer alt faktörleri olan kişisel hijyen ($F_{(2-497)} = 1,95$; $p > 0,05$) ve aile hijyen tutum düzeylerinde ($F_{(2-497)} = 1,98$; $p > 0,05$) ise öğrencilerin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

7. Hijyen Tutumlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının sınıf düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmıştır. Bu bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11.

Katılımcıların Hijyen Tutum Düzeylerinin Sınıf Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Testi Sonuçları

Faktörler	Sınıf	N	$\bar{X}$	sd	F	p	Fark
Kişisel Hijyen tutumu	5. sınıf	125	63,00	3-496	4,17	0,006*	7>5

	6. sınıf	125	64,94				
	7. sınıf	125	66,77				
	8. sınıf	125	64,43				
Aile Hijyen Algısı	5. sınıf	125	18,60	3-496	2,70	0,045*	6>8
	6. sınıf	125	19,43				
	7. sınıf	125	19,26				
	8. sınıf	125	17,64				
Sosyal Yaşam Hijyen Algısı	5. sınıf	125	50,88	3-496	17,79	0,000*	5>8
	6. sınıf	125	51,11				
	7. sınıf	125	46,19				
	8. sınıf	125	45,04				
Hijyen Algısı (Toplam)	5. sınıf	125	132,49	3-496	6,08	0,000*	6>8
	6. sınıf	125	135,48				
	7. sınıf	125	132,23				
	8. sınıf	125	127,12				

*p < 0,05; Kriterler: 5: 5.sınıf; 6: 6.sınıf; 7: 7.sınıf; 8: 8.sınıf

Tablo 10’da görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin genel hijyen algı düzeyleri ($F_{(3-496)} = 6,08$; $p < 0,05$), kişisel hijyen algı düzeyleri ($F_{(3-496)} = 4,17$; $p < 0,05$), aile hijyen algı düzeyleri ($F_{(3-496)} = 2,70$; $p < 0,05$) ve sosyal yaşam algı düzeyleri ($F_{(3-496)} = 17,79$; $p < 0,05$) sınıflarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır.

Farkın kaynağını belirlemek amacıyla gruplar arasında çoklu karşılaştırmalar yapılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucunda kişisel hijyen tutumu alt boyutu haricinde genel olarak 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin hijyen tutum düzeylerinin 8.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

8. Hijyen Tutumlarının Kardeş Sayılarına Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının kardeş sayılarına göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmıştır. Bu sonuçlar Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Katılımcıların Hijyen Tutum Düzeylerinin Kardeş Sayılarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Testi Sonuçları

Faktörler	Kardeş	N	$\bar{X}$	sd	F	p	Fark
Kişisel Hijyen Tutumu	Tek kardeş	29	63,75	3-496	1,79	0,147	---
	2-3 kardeş	344	65,12				
	4-5 kardeş	105	63,43				
	6 ve üzeri kardeş	22	67,27				
Aile Hijyen Tutumu	Tek kardeş	29	19,62	3-496	0,38	0,765	---
	2-3 kardeş	344	18,59				

	4-5 kardeş	105	18,97				
	6 ve üzeri kardeş	22	18,63				
Sosyal Yaşam Hijyen Tutumu	Tek kardeş	29	45,68				
	2-3 kardeş	344	47,94	3-496	2,48	0,060	---
	4-5 kardeş	105	49,96				
	6 ve üzeri kardeş	22	49,54				
Hijyen Tutumu (Toplam)	Tek kardeş	29	129,06				
	2-3 kardeş	344	131,67	3-496	0,71	0,542	---
	4-5 kardeş	105	132,37				
	6 ve üzeri kardeş	22	135,45				

*p < 0,05; Kriterler: 1: tek kardeş; 2: 2-3 kardeş; 3: 4-5 kardeş; 4: 6 ve üzeri kardeş

Tablo 12’de görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(3-496)} = 0,71$; $p > 0,05$), kişisel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(3-496)} = 1,79$; $p > 0,05$), aile hijyen tutum düzeyleri ($F_{(3-496)} = 0,38$; $p > 0,05$) ve sosyal yaşam tutum düzeyleri ($F_{(3-496)} = 2,48$; $p > 0,05$) kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamıştır.

9. Hijyen Tutumunun Anne Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Bu araştırmada ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının anne öğrenim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmıştır. Bu veriler Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13.

Katılımcıların Hijyen Tutumu Düzeylerinin Anne Öğrenim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) Testi Sonuçları

Faktörler	Anne Öğrenim	N	$\bar{X}$	sd	F	p	Fark
Kişisel Hijyen Tutumu	Eğitim Görmemiş	43	62,27				
	İlkokul	215	64,99				
	Ortaokul	158	64,63	4-495	1,59	0,174	---
	Lise	68	66,35				
	Üniversite	16	63,62				
Aile Hijyen Tutumu	Eğitim Görmemiş	43	19,39				
	İlkokul	215	18,44				
	Ortaokul	158	18,65	4-495	2,67	0,031*	4>5
	Lise	68	20,14				
	Üniversite	16	15,68				
Sosyal Yaşam Hijyen	Eğitim Görmemiş	43	47,93	4-495	1,36	0,245	---

Tutumu	İlkokul	215	47,71				
	Ortaokul	158	49,55				
	Lise	68	47,27				
	Üniversite	16	49,31				
Hijyen Tutumu (Toplam)	Eğitim Görmemiş	43	129,60				
	İlkokul	215	131,15				
	Ortaokul	158	132,85	4-495	0,88	0,475	---
	Lise	68	133,77				
	Üniversite	16	128,62				

*p < 0,05; Kriterler: 1- Eğitim görmemiş; 2-İlkokul; 3- ortaokul; 4-Lise; 5-Üniversite

Tablo 13’de görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(4-495)} = 0,88$; $p > 0,05$), kişisel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(4-495)} = 1,59$; $p > 0,05$) ve sosyal yaşam tutum düzeyleri ($F_{(4-496)} = 1,36$; $p > 0,05$) anne öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamıştır. Elde edilen bulgular genel olarak ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının anne öğrenim düzeylerine göre değişmediğini göstermektedir.

Ölçeğin sadece aile hijyen tutumu alt boyutunda anne öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F_{(4-496)} = 2,67$; $p < 0,05$). Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda lise mezunu anneye sahip ortaokul öğrencilerinin aile hijyen tutum düzeylerinin üniversite mezunu anneye sahip olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

10.Hijyen Tutumunun Babanın Eğitim Durumuna Göre Karşılaştırılmasına Ait Bulgular

Araştırma kapsamında ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının baba öğrenim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediği hesaplanmıştır. Bu bulgular Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14.

Katılımcıların Hijyen Tutum Düzeylerinin Baba Öğrenim Düzeylerine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) Testi Sonuçları

Faktörler	Anne Öğrenim	N	$\bar{X}$	sd	F	p	Fark
Kişisel Hijyen Tutumu	Eğitim Görmemiş	26	61,50				
	İlkokul	145	63,73				
	Ortaokul	163	64,94	4-495	2,45	0,045*	4>1
	Lise	142	66,07				
	Üniversite	24	66,04				
Aile Hijyen Tutumu	Eğitim Görmemiş	26	18,65				
	İlkokul	145	18,97				
	Ortaokul	163	18,50	4-495	0,14	0,967	---
	Lise	142	18,77				
	Üniversite	24	18,70				
Sosyal Yaşam Hijyen	Eğitim Görmemiş	26	49,30	4-495	0,63	0,640	---

Tutumu	İlkokul	145	48,35				
	Ortaokul	163	48,67				
	Lise	142	48,06				
	Üniversite	24	45,91				
Hijyen Tutumu (Toplam)	Eğitim Görmemiş	26	129,46				
	İlkokul	145	131,06				
	Ortaokul	163	132,12	4-495	0,43	0,783	---
	Lise	142	132,91				
	Üniversite	24	130,66				

*p < 0,05; Kriterler: 1- Eğitim görmemiş; 2-İlkokul; 3- ortaokul; 4-Lise; 5-Üniversite

Tablo 14’da görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri ($F_{(4-495)} = 0,43$; $p > 0,05$), aile hijyen tutum düzeyleri ($F_{(4-495)} = 0,14$; $p > 0,05$) ve sosyal yaşam tutum düzeyleri ($F_{(4-496)} = 0,63$; $p > 0,05$) baba öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmamıştır.

Elde edilen bulgular genel olarak ortaokul öğrencilerinin hijyen tutumlarının baba öğrenim düzeylerine göre değişmediğini göstermektedir. Ölçeğin sadece kişisel hijyen tutum alt boyutunda baba öğrenim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($F_{(4-496)} = 2,45$; $p < 0,05$). Yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda lise mezunu babaya sahip ortaokul öğrencilerinin aile hijyen tutum düzeylerinin eğitim görmemiş bir babaya sahip olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; araştırma kapsamındaki ortaokul 5, 6, 7, 8. Kademe öğrencilerinin ölçeğin genelinden aldıkları en az puan 59 iken en yüksek 167 ve ortalama puan $\bar{X} = 131,83$ (3,88) dür. Bu da ortaokul öğrencilerinin genel hijyen tutumlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında kişisel hijyen tutumunun puanı, aile hijyen tutumunun alt boyutun puanından daha yüksek olduğu belirlenmiştir. En düşük puanın ise sosyal yaşam hijyen tutumu alt boyutuna ait olduğu hesaplanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre kız ($\bar{X} = 134,39$) öğrencilerinin genel hijyen tutum düzeyleri erkek ($\bar{X} = 129,30$) öğrencilere göre daha yüksektir. Cinsiyet değişkeni araştırmalarında kişisel hijyen tutumu kızların erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Aile alt boyutunda cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Sosyal yaşam hijyen tutumu ve genel hijyen tutumunda ise kızların puanı erkeklerden daha yüksek bulunmuştur.

Yaş değişkenine göre yapılan karşılaştırmalarda özellikle 10-11 yaşındaki öğrencilerin genel hijyen tutum düzeyleri 12-13 yaş ve 14-15 yaş aralığındaki öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal yaşam hijyen tutumlarında da benzer olarak 10-11 yaş grubunun puanı 12-13 yaş grubu ve 14-15 yaş grubundan daha yüksek bulunmuştur.

Sınıf kademelerine göre yapılan karşılaştırmada genel olarak 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin hijyen tutum düzeyleri 8.sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kişisel hijyen tutumu araştırılınca 7. Sınıf öğrencilerinin tutumlarının 5. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Aile hijyen tutumu puanlarına bakıldığında ise 6. Sınıf öğrencilerinin puanlarının 8. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Sosyal yaşam hijyen tutumu puanlarında ise 5 ve 6. Sınıf öğrencilerinin puanlarının 8. Sınıf öğrencilerinin puanlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Kardeş sayılarına göre yapılan karşılaştırmada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Anne eğitim durumu değişkenine göre yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda lise mezunu anneye sahip ortaokul öğrencilerinin aile hijyen tutum düzeylerinin, üniversite mezunu anneye sahip olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Baba eğitim durumu değişkenine göre yapılan çoklu karşılaştırma testi sonucunda lise mezunu babaya sahip ortaokul öğrencilerinin aile hijyen tutum düzeylerinin, eğitim görmemiş bir babaya sahip olan ortaokul öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin Kişisel Hijyen Tutumlarına İlişkin Bulguların Tartışılması

Çalışmamızın sonuçları ile Türkiye’de yapılmış ve örnekleme benzerlik gösteren çalışmalardaki genel hijyen alışkanlıkları sonuçları ile paralel olduğu belirlenmiştir (Çan ve ark., 2004; Çetinkaya ve ark., 2005; Kahveci ve Demirtaş, 2012; Kaya ve ark., 2006; Kitiş ve Bilgili, 2011). Avrupa da yapılan çalışmalar ile ülkemizde yapılan çalışmalar mukayese edildiğinde öğrencilerin genel hijyen tutumlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir. Afrika da yapılan hijyen tutumu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde ise ülkemiz öğrencilerinin hijyen tutumlarının Afrika ülkelerindeki öğrencilerden daha yüksek düzeyde olduğu görülmüştür (ALBashtawy, 2015; Anderson ve diğ., 2008; Assefa ve Kumie, 2014). Yapılan inceleme sonuçlarına bakılarak Türkiye’deki öğrencilerin genel kişisel hijyen tutumlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Bizim çalışmamızdaki sonuçlarda Türkiye geneli sonuçları ile paralellik göstermektedir. Kaya’nın (2006) yapmış olduğu çalışma da lise 9. ve 10. Sınıf öğrencilerinin hijyen algı düzeylerinin yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Arat ve arkadaşlarının (2014) çalışmasında yatılı ve gündüzlü öğrencilerin yüksek düzeyde el hijyenine önem verdikleri belirlenmiştir. Çalışmamızda uygulanan kişisel hijyen ölçeğinin ifade bazında yapılan incelemelerinde öğrencilerin el yıkama puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışmamızın sonuçları Arat ve arkadaşlarının yaptığı çalışma ile paralellik göstermektedir.

Öğrencilerin Kişisel Hijyen Tutumları İle Aile Faktörüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Karaağaç ve Küçükeşmen’in (2016) yaptıkları çalışmada, çocukların oral hijyen alışkanlıklarının, ebeveynlerin alışkanlıklarından olumsuz şekilde etkilendiği belirlenmiştir. Çalışmamızda aile alt boyutuna ait bulgulara bakıldığında orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar yapılan çalışma sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin Kişisel Hijyen Tutumları İle Okul Faktörüne İlişkin Bulguların Tartışılması

Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda; okullardaki personel sayısının az, temizliğin yeterli olmadığı, tuvalet sayısının öğrenci ihtiyacını karşılamadığı, yeterli temizlik malzemesinin bulunmadığı, içme suyu ihtiyacının tuvalet çeşmelerinden giderildiği, sınıf mevcudunun kalabalık olduğu, okul bahçelerinin yeterli büyüklükte olmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca öğretmenler tarafından öğrencilere yeterli düzeyde sağlık eğitiminin verilmediği, okul çevrelerinin sağlığa uygun özelliklerde olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Akin, 2000). Çalışmamız da bu bulgulara benzerlik göstererek okul temizliği konusuna ait hijyen tutum puanları düşük seviyede çıkmıştır. Öğrenciler okul binası ve sınıfların temizliğini yeterli bulmamışlardır.

Öğrencilerin Sosyo-Demografik Verilerinin Kişisel Hijyen Tutum Puanına Etkisine İlişkin Bulguların Tartışılması

Cinsiyet değişkeninin etkisi:

De Alwis ve arkadaşlarının (2012) Malezya’da tıp öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada, öğrencilerin tuvaletten sonra ellerini yıkama davranışları gözlenmiştir. Kız öğrencilerin ellerini erkek öğrencilere göre daha sık yıkadığını ve ayrıca erkek tuvalet kapısının kirliliğinin kadın tuvaletinden daha fazla olduğu belirlenmiştir. Tuvaletten sonrası ellerini sabunla yıkayanların oranı %66,7’ olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre kız öğrencilerin el ve ayak temizliğine daha fazla dikkat ettiği söylenebilir.

Kahveci ve Demirtaş (2012) Elazığ’da ilköğretim okullarında yaptıkları araştırmalarında çalışmamızda olduğu gibi kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla temizlik ve hijyen tutumlarının

daha yüksek düzeyde olduğunu belirlemişler. Yapılan çalışma sonuçları bizim çalışmamız ile benzer sonuçlar göstermektedir.

Arat ve arkadaşlarının (2014) yapmış olduğu çalışmanın verilerine göre kızlar öğrencilerin erkeklere göre kış aylarında daha sık banyo yapmakta ve saçlarını daha fazla yıkamaktadır. Analiz sonuçları çalışmamızın analiz sonuçlarıyla örtüşmektedir. Arat ve arkadaşlarının çalışmasında kız öğrencilerin vücut hijyeni ve saç temizliğine daha çok özen gösterdiği görülürken yürüttüğümüz çalışmada kız öğrencilerin kişisel hijyen tutumlarının erkeklere oranla daha olduğu tespit edilmiştir. Pengpid ve Peltzer (2011) çalışmalarında kadın olmanın hijyen düzeyini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Yine bu çalışma da araştırmamızın sonuçlarını desteklemektedir.

Çalışmamızın sonuçlarının örtüşmediği araştırmalar arasında Fırcı ve Çoban (2018)' in yaptığı bir çalışmada Erzurum'da ortaokul kız ile erkek öğrencilerinin temizlik ve hijyen tutumlarını değerlendirdikleri çalışmalarında öğrenciler arasında bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Yaş ve kademe değişkenlerinin etkisi:

Kahveci ve Demirtaş'ın(2012) yaptığı çalışmada sınıf değişkeni açısından 6. sınıf öğrencileri "Kişisel Temizlik ve Bakım", "Sınıf Temizliği" ve "Okul Binası Temizliği" boyutlarında 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar çalışmamızda elde edilen sonuçlarla paralellik göstermektedir. Çalışmamızda da 5 ve 6. Sınıf öğrencilerinin hijyen tutumu 8. sınıf öğrencilerinin hijyen tutumlarından daha yüksek olduğu hesaplanmıştır. Kahvecinin çalışmasında örnekleminin demografik özellikleri ile ilgili yeteri kadar bilgi verilmemiş olmasından dolayı kendi çalışmamızın örneklemiyle karşılaştırılması yapılamamıştır. Ancak bizim sonuçlarımızla örtüşmeyen bu sonucun nedenini ilerleyen yaş ile beraber sınıf kademesinin de artması ve okul çevresine karşı duyarlılığında aynı oranda artması olarak açıklanabilir. Gelişen bu duyarlılık öğrencilerin okul temizliğine olan tutumlarına da yansımıştır.

Anne eğitim durumunu değişkeninin etkisi:

Yılmaz ve Özkan (2009) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin hijyen alışkanlıkları ile annelerinin eğitimleri, babalarının eğitimleri ve kardeş sayıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu sonucu elde edilmiştir. Fırcı ve İpek Çoban (2016) çalışmasında öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri ile hijyen alışkanlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Bu araştırma ile çalışmamızın sonuçları karşılaştırıldığında farklı sonuçların elde edilmesinin sebebi olarak çalışmanın yapıldığı zaman ve örneklem grubunun farklı özellikte olması gösterilebilir.

Çan ve Topbaş'ın(2004) yaptıkları çalışmada annenin eğitim düzeyinin artması, ailenin yapısının çekirdek aile olması ve tuvalet varlığının kişisel hijyen üzerine olumlu olarak etkilediği bulunmuştur. Eğitim durumu boyutu çalışmamızla benzer sonuçlar göstermektedir.

Baba eğitim durumu değişkeninin etkisi:

Şimşek ve ark (2010) çalışmasında anne veya babasının öğrenim düzeyi yüksek olan kız öğrencilerde toplam hijyen puanı daha yüksektir. Pengpid ve Peltzer (2011) çalışmalarında eğitilmiş ebeveynlere sahip olmanın hijyen düzeyini olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Kaya'nın (2006) yapmış olduğu araştırmada hijyen puanlarının kız öğrencilerde ve annesi lise ve üzeri eğitim almış olanlarda daha yüksek olduğu, babanın öğrenim düzeyi için istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmamıştır. Bizim çalışmamızın sonuçları da benzer şekilde ortaokul öğrencilerinde, kızlarda, annesinin eğitim düzeyi lise ve üzeri olan öğrencilerin aile alt boyutunda hijyen tutum puanlarının diğerlerine oranla daha yüksek olduğu ve babasının eğitim seviyesi lise ve üzeri olanlarda genel kişisel hijyen tutum puanının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler okul çevresinin temiz olduğuna yönelik algıları düşüktür. Sağlıklı bir okul çevresi öğrencilerin temiz ve hijyenik bir ortamda öğrenim görmesi ve hijyen algılarının oluşmasında önemlidir. Okul binası ve çevresinin temiz olması okul sağlığının ve

çocuklarda hijyen tutumunun oluşmasını olumlu etkileyeceği, bunun yanında akademik başarıyı da arttıracığı da düşünülmektedir. Okullarda hijyenin sağlanması çocukların temizlik ve hijyen kurallarına uymaları ile mümkündür. Bu kuralların ve hijyen alışkanlıklarının içselleştirilmesi halinde okulda sağlıklı ve güvenli eğitim-öğretim gerçekleştirilebilir. Okullarda öğrencilerin yararlanabileceği sağlık temizlik birimleri oluşturulması ve bu birimlerde okul hemşiresi imkanlar dahilinde ise okul doktorunun bulundurulması da çocuklar üzerinde olumlu etkiler yaratacaktır. Bu birimlerin düzenli sağlık- temizlik kontrolü yapmasının öğrencileri süreçten uzaklaştırmadan olumlu davranışların kazandırılmasında oldukça etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu sonuçlar ışığında öğrencilerin aileden aldıkları hijyen eğitiminin de yetersiz olduğu görülmüştür. Bunun sebebi olarak da günümüzde anne ve babaların yoğun iş hayatları, evden uzun süre ayrı kalmaları ve çocuklarıyla yeterince vakit geçirememeleri gösterilebilir. Olumlu davranış kazandırmak, ancak sıcak ve güven içerisinde bir aile ortamı içerisinde mümkündür. Aile içi ilişkilerin ve iletişimin güçlendirilmesi ile olumlu hijyen tutumlarının oluşturulması daha mümkün hale geleceği düşünülmektedir. Düşük hijyen tutumunun bir diğer sebebi ise ebeveynlerin de yeterli seviyede temizlik ve hijyen tutumlarının olmayışıdır. Yetiştirildiği ortam, kültürel farklılıklar kişilerde farklı ve yetersiz hijyen tutumlarının oluşmasına sebep olmaktadır. Yetersiz bilgiye sahip olan bu ailelerin çocuklarına da vereceği hijyen ve temizlik eğitimi de eksik olacağından çocukların da hijyen tutumlarının düşük olması olağandır. Eğitimin ilk basamağı olarak görülen aile ortamında olumlu hijyen tutumu oluşturmak amacıyla öncelikle aileler bilinçlendirilmelidir.

Çocukların vakitlerinin çoğunu geçirdiği sosyal yaşam alanları olan ev ve çevresindeki oyun parklarının da bu bilinci oluşturmak için aktif kullanılması gereken yerlerdendir. Çocuklar temizlik ve hijyen, sağlık ile ilgili görsellere maruz bırakılarak olumlu hijyen tutumları geliştirebilir. Bu uyarılar düzenli olarak yinelenildiğinde kalıcı davranışlar oluşturacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızın kapsamı dışında olsa da çocuklarda oluşacak olumlu hijyen tutumunun akademik başarıyı da olumlu etkilediği yapılan bazı çalışmalarda tespit edilmiştir. Mermer'in (2016) yaptığı çalışması kişisel hijyen alışkanlığı yüksek olan öğrencilerin okul başarı durumları da yüksek çıkmıştır. Yine okula devamlılık konusunda da hijyen tutumu yüksek olan öğrencilerin daha az devamsızlık yaptığı yapılan çalışmaların sonuçlarında mevcuttur. Tambekar (2012) yaptığı çalışmada, 6 ile 12 yaş arasında yer alan çocuklarda hijyen alışkanlıklarının değiştiği ve okul devamsızlığının %20 oranında azaldığı saptanmıştır.

Yapılan incelemeler ve varılan sonuçlar çerçevesinde; Olumlu hijyen tutumunun oluşturulması için okullarda uygun ortam sağlanmalı ve okul fiziki koşulları iyileştirilmelidir. Öğrencilerin hijyen tutumlarının yüksek olması ve temizlik alışkanlıklarının kazandırılması için okullarda uzman kişiler tarafından eğitimler düzenlenebilir. Okul yönetiminin temizlik ile ilgili gerekli özeni göstermesi öğrencilerde duyarlılık oluşturmaya vesile olabileceği düşünülmektedir. Okullarda sağlıklı yaşam, hijyen, temizlik kavramlarına vurgu yapan ve çocuklarda olumlu hijyen alışkanlıkları kazandırılmasını amaçlayan projeler yürütülerek bu davranışların devamlı hale getirilmesine yardımcı olabilir. Okulda yönetici, öğretmen ve öğrencilerinde yer aldığı temizlik, hijyen komisyonları oluşturulabilir. Bu sayede öğrenciler de çalışmaların içine katılarak durumu içselleştirmeleri sağlanabilir. Aile bireylerinin de eksik olan hijyen ve temizlik bilincini arttırmak amacıyla ailelere de bilgilendirme ve seminerler düzenlenebilir.

Sayıtlar

1.Öğrenciler, "Kişisel Hijyen Ölçeği"ni tamamen kendi bilgileri doğrultusunda ve içtenlikle cevapladıkları varsayılmıştır.

2.Kişisel Hijyen Ölçeği'nin uygulanması sürecinde kontrol dışı değişkenler, ölçeği cevaplayan tüm öğrencileri eşit şekilde etkilediği varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma Bursa ili Osmangazi ilçesinde 5. 6. 7 ve 8. sınıflarda öğrenim gören bir ortaokulda 500 öğrenci ile sınırlıdır.

Etik Kurul İzin Bilgisi: Bu araştırma Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimleri Yayın Etik Kurulu Başkanlığı tarafından 03.04.2024 tarih ve 2024/07-01 sayılı kararı ile alınan izin sonucunda yürütülmüştür.

Yazar Çıkar Çatışması Bilgisi: Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur ve finansal destek alınmamıştır.

Yazar katkısı: Yazarlar makaleye eşit katkı sağlamış olduklarını beyan ederler.

Kaynakça

- Akın, A., Hodoğlugil, N., Koçoğlu, G., Supramaniam, D., Aydın, Y., Bacanlı, A., ... & Çağlar, P. (2000). Altındağ merkez sağlık ocağı bölgesindeki beş ilköğretim okulunda okul sağlığı uygulamalarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni*, 9(3), 1-5.
- Albashtawy, M. (2015). Personal hygiene in school children aged 6–12 years in Jordan. *British Journal of School Nursing*, 10(8), 395-398.
- Anderson, J. L., Warren, C. A., Perez, E., Louis, R. I., Phillips, S., Wheeler, J., ... & Misra, R. (2008). Gender and ethnic differences in hand hygiene practices among college students. *American journal of infection control*, 36(5), 361-368.
- Arat, A. (2013). Yatılı ilköğretim bölge okulu II. kademe öğrencilerinin kişisel hijyen uygulamaları (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Assefa, M., & Kumie, A. (2014). Assessment of factors influencing hygiene behaviour among school children in Mereb-Leke District, Northern Ethiopia: a cross-sectional study. *BMC public health*, 14, 1-8.
- Başar, M. A. (2003). İlköğretim kurumlarının olanakları. *Yayınlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Büyüköztürk, Ş. (2012). Testlerin geçerlilik ve güvenilirliğinde kullanılan bazı İstatistikler. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Ankara, Cantekin Matbaacılık, Pegemakademi Yayıncılık.
- Cohen, L., Manion, L. (1989). *Research Methods in education* (3rd Ed), London; routledge.
- Çabuk, G. (2006). *İlköğretim binalarının renk açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Çan, G., Topbaş, M. (2004). Trabzon'da iki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıkları. *TSK Kor. Hek.*; 3(8): 70-177.
- Çepni, S. (2010). *Araştırma ve proje çalışmalarına giriş*. 5. Baskı. Trabzon.
- Çetinkaya, F., Nacar, M., & Öztürk, Y. (2011). *Sağlık Eğitimi, İçinde: Öztürk Y. Günay O.(Eds), Halk Sağlığı Genel Bilgiler*, Erciyes Üniversitesi Yayınları, No: 172, Kayseri ; Ss 419–464.
- De Alwis, W. R., Pakirisamy, P., Wai San, L., & Xiaofen, E. C. (2012). A study on hand contamination and hand washing practices among medical students. *International Scholarly Research Notices*
- Demirağ, H., Hintistan, S., Aynur, C. İ. N., & Tuncay, B. (2019). Sağlık hizmetleri meslek yüksekokulu öğrencilerinin genital hijyen davranışlarının incelenmesi. Investigation of genital hygiene behaviors of health services vocational school students. *Bozok Tıp Dergisi*, 9(1), 42-50.
- Fıncı, N. Ve İpek Çoban, G. (2016). Erzurum ilinde yatılı bir ortaokuldaki öğrencilerin temizlik ve hijyen algıları. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(1), 7-12.
- Fidan, N. (2012). *Okulda öğrenme ve öğretme* (3. Baskı)", Ankara, Cantekin Matbaacılık, Pegem akademi Yayıncılık.
- Fidan, N. (1977). *Eğitimde yeni kavramlar ve İlkeler*. Ankara, Tekişik Matbaası.
- Görgülü, S., & Ulusoy, M. F. (2001). Hemşirelik Esasları: Temel Kuram, Kavram, İlke ve Yöntemler. *Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara*, 20-46.
- Gall, M. D., & Borg, W. R. (1989). *Educational research. A guide for preparing a thesis or dissertation proposal in education*. Longman, Inc., Order Dept., 95 Church Street, White Plains, NY 10601 Stock No. 78164-6.

- Güler, Ç., & Çobanoğlu, Z. (2001). *Çevre sağlığı eğitici el kitabı*. Ankara: TC. Sağlık Bakanlığı Yayınları.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit Indexes İn covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6(1), 1-55.
- Kahveci, G., & Demirtaş, Z. (2012). İlköğretim Okulu 6.7. ve 8.sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algıları. *Pegem, Eğitim Ve Öğretim Dergisi*, 2(2), 51-61.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Kaya, M., Büyükşerbetçi, M., Meriç, M. B., Çelebi, A. E., Boybeyi, Ö., & Işık, A. (2006). Ankara'da bir lisenin 9 ve 10. sınıf öğrencilerinin kişisel hijyen konusunda davranışlarının belirlenmesi. *STED*.15(10):
- Kitiş, Y., ve Bilgili,N.; (2011). İlköğretim Öğrencilerinde El Hijyeni ve El Hijyeni Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 4(1) 93-102.
- Mermer, G., Durusoy, R., Türk M. ve Coyle, SB. (2016). Hijyen eğitiminin öğrencilerin bilgi düzeyine ve okul devamsızlığına etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 16-22.
- Pelen, K., & Günay, O. (2013) . İlköğretim okulu öğrencilerine verilen sağlık eğitiminin öğrencilerin bilgi, tutum ve davranışlarına etkisi. *Sağlık Bilimleri Dergisi (Journal Of Health Sciences)* 22(1) 52-63.
- Pengpid, S., & Peltzer, K. (2011). Hygiene behaviour and associated factors among inschool adolescents İn nine african countries. *International Journal Of Behavioral Medicine*, 18(2) 150–159.
- Şahin, F. (2000). Okul sağlığı. *Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı Dergisi*, 9(6), 210-212.
- Şimşek, Ç., Piyal, B., Tüzün H., Çakmak, D., Turan, H., & Seyrek, V. (2010). Ankara il merkezindeki bazı lise öğrencilerinde kişisel hijyen davranışları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9(5), 433-440.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th Ed.). Needham Heights, M A: Allyn & Bacon.
- Tambekar, D. (2012). Minimization of illness absenteeism in primary school students using low-cost hygiene interventions. *Online Journal of Health and Allied Sciences*, 11(2), 7.
- Yılmaz, E.,& Özkan, S. (2009). Bir İlçede İki farklı yerleşim yerindeki ilköğretim okulu öğrencilerinin kişisel hijyen alışkanlıklarının karşılaştırılması. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 10(4), 19-34.
- Yörükoğlu, A. (1986). *Çocuk ruh sağlığı*. Ankara: Doğu Matbaası.